

JAK MOŻNA WYKORZYSTAĆ IDS DO BADANIA GOTOWOŚCI SZKOLNEJ

Autorzy: Zespół Pracowni Testów Psychologicznych PTP

Powstanie *Skal Inteligencji i Rozwoju dla Dzieci w wieku 5-10 lat IDS* było inspirowane potrzebami praktyki psychologicznej, w tym potrzebą dokonywania **oceny gotowości szkolnej**. Autorzy zaproponowali, by oceniając gotowość szkolną:

- Opierać się **nie na wyniku ogólnym lecz na analizie profilu**;
- Uwzględniać następujące obszary wchodzące w skład IDS: **kompetencje społeczno-emocjonalne** (testy Rozumienie emocji, Regulacja emocji, Rozumienie sytuacji społecznych i Strategie społeczne); **Matematyka** (test Rozumowanie logiczno-matematyczne); **Język** (testy Mowa czynna i Mowa bierna); **Motywacja** (skale: Wytrwałość i Satysfakcja z osiągnięć).

Propozycja Pracowni Testów Psychologicznych PTP obejmuje nieco szerszy zakres zmiennych. Są to:

- Dojrzałość emocjonalna rozumiana jako **umiejętność regulowania emocji negatywnych** (wskaźnik: wynik w teście Regulacja emocji) **oraz znajomość reguł zachowania w różnego rodzaju trudnych sytuacjach społecznych** (wskaźnik: wynik w teście Strategie społeczne). Nie proponujemy uwzględniania w diagnozie gotowości szkolnej wyników w testach Rozpoznawanie emocji i Rozumienie sytuacji społecznych ze względu na ich niewysoką rzetelność.
- Kompetencje matematyczne rozumiane jako **umiejętność wykorzystywania zdolności logicznego myślenia do wykonywania zadań opartych na relacjach ilościowych i przestrzennych**. Wskaźnikiem jest wynik w teście Rozumowanie logiczno-matematyczne, który w polskich badaniach walidacyjnych okazał się najlepszym predyktorem osiągnięć szkolnych.
- Kompetencje językowe rozumiane jako **sprawność komunikacyjna pozwalająca dziecku na rozumienie tego, co mówią do niego inni ludzie** (wskaźnik: wynik w teście Mowa bierna) **oraz na poprawne konstruowanie wypowiedzi**, które ono samo kieruje do (wskaźnik: wynik w teście Mowa czynna).
- **Zdolność do analizy wzrokowej i sprawność grafomotoryczna**, które są niezbędne do opanowania umiejętności czytania i pisanie (wskaźnik: wynik w teście Koordynacja wzrokowo-ruchowa).
- **Pamięć dowolna**, i to zarówno krótkotrwała, szczególnie w zakresie przechowywania informacji fonologicznych, co ma kluczowe znaczenie dla opanowania umiejętności czytania (wskaźnik: wynik w teście Pamięć fonologiczna), **jak i długotrwała**, która jest

warunkiem skutecznego uczenia się w szkole (wskaźnik: wynik w teście Pamięć słuchowa).

- Motywacja do nauki rozumiana jako **chęć uczenia się i zdobywania wiedzy o świecie**. Wskaźnikiem jest wynik w skali Satysfakcja z osiągnięć informujący o zdolności do czerpania satysfakcji z wykonywanych zadań; wynik w tej skali wysoko koreluje z chęcią dzieci do nauki ocenianą przez nauczyciela.
- Motywacja zadaniowa i koncentracja na zadaniu rozumiane jako **umiejętność wykonywania narzuconych z zewnątrz zadań, gotowość do pokonywania przeszkód przy ich realizacji i odraczania nagrody** (wskaźnik: wynik w skali Wytrwałość) oraz koncentrowania swojej uwagi na istotnych elementach realizowanych zadań (wskaźnik: wynik w teście Uwaga selektywna).

Badanie gotowości szkolnej przez psychologa obejmuje więc przeprowadzenie dziewięciu testów oraz wypełnienie dwu skal ocen na podstawie obserwacji zachowania dziecka w trakcie badania.

Należy pamiętać, że druga część badania testem Pamięć słuchowa (odtworzenie) powinna być przeprowadzana ok. 30 minut po wysłuchaniu historyjki przez dziecko.

Przyjmując założenie, że szkoła jest dobrze przygotowana na przyjęcie dzieci 6-letnich, a więc dostosowana do poziomu większości z nich, psycholog musi rozstrzygać, które dzieci mimo osiągnięcia tego wieku nie są jeszcze gotowe do podjęcia obowiązku szkolnego. **Można przyjąć, że dziecko nie jest gotowe do pójścia do szkoły, jeśli poziomem swoich zdolności, umiejętności czy motywacji istotnie odbiega od swoich rówieśników, a więc jeśli przynajmniej w jednej spośród wymienionych wyżej sfer ujawnia istotny deficyt.** Proponujemy, aby o deficycie mówić wtedy, gdy górna granica przedziału, w jakim znajduje się prawdziwy wynik w danym teście (górna granica przedziału ufności), jest niższa od średniego wyniku rówieśników (średni wynik wynosi 10 punktów) o co najmniej ½ odchylenia standardowego. Odchylenie to dla testów IDS wynosi, jak wiadomo, 3 punkty; dokonując wyliczenia z zaokrągleniem, uzyskujemy kryterium stanowiące, że o deficycie świadczy wynik, którego górna granica nie przekracza 8 punktów przeliczonych.

Po dokonaniu oceny profilu dziecka, u którego stwierdza się przynajmniej jeden deficyt, a przed sformułowaniem końcowej oceny gotowości szkolnej, psycholog powinien jeszcze rozważyć następujące kwestie:

- Czy deficyt ujawnia się tylko w jednym obszarze, czy w kilku i jak jest głęboki?
- Czy dziecko ujawnia jakieś mocne strony (funkcje ponadprzeciętnie rozwinięte), dzięki którym mogłoby skompensować zaobserwowane deficyty?
- Czy jeszcze przed rozpoczęciem nauki i potem w jej trakcie dziecko może liczyć na wsparcie, które pomogłoby mu w zredukowaniu stwierdzonych deficytów?

Zarówno rozważając głębokość deficytów, jak i poszukując potencjalnie kompensujących je mocnych stron, **warto wyjść poza analizę ilościową, przyglądając się wykonaniu poszczególnych zadań (z uwzględnieniem danych obserwacyjnych), w poszukiwaniu czynników odpowiedzialnych za uzyskanie przez dziecko określonego wyniku w danym teście.** Na przykład w przypadku testów, których zadania punktowane są w skali 0-2, dobrze jest sprawdzić, czy na ostateczną sumę punktówłożyły się jedynie odpowiedzi częściowo poprawne, czy też dziecko udzielało odpowiedzi w pełni poprawnych, świadczących o wyższym poziomie zaawansowania danej

operacji czy zdolności. Warto zwrócić szczególną uwagę na te testy czy zadania, które najwyraźniej odwołują się do pewnych jakościowych osiągnięć rozwojowych ważnych dla nauki szkolnej. Do takich testów (zadań) należą:

- Zadania Niezmiennosc I i Niezmiennosc II w teście Rozumowanie logiczno-matematyczne; ich wykonanie wymaga zdolności rozumienia stałości ilości, która jest jednym z podstawowych wskaźników operacyjności myślenia, stanowiącej warunek efektywnego uczenia się matematyki.
- Test Uwaga selektywna, w którym relatywnie niski wskaźnik SNS (liczba niepotrzebnie skreślonych kaczek) świadczy o kontroli poznawczej niezbędnej do wykonywania zadań, znanionującej zanikanie u progu szkoły prymatu aktywności o charakterze zabawowym. (Trzeba zwrócić uwagę, że badany może uzyskać w tym teście taki sam wynik przy różnie wysokim wskaźniku SNS, ponieważ jest on kompensowany szybkością pracy; rozpatrując wynik jako wskaźnik kontroli poznawczej, warto więc przyjrzeć się obu jego składowym).
- Test Pamięć słuchowa, w którym odpowiedzi dwupunktowe, pochodzące ze swobodnego odtwarzania, mogą być świadectwem zdolności do zapamiętywania logicznego – charakteryzującego się tym, że treści przechowywane są w umyśle w formie zorganizowanej. Właśnie taki rodzaj zapamiętywania jest podstawą szkolnego uczenia się.
- Testy Regulacja emocji i Strategie społeczne, w których odpowiedzi oceniane na 2 punkty świadczą o samodzielności i aktywności dziecka w kontaktach społecznych oraz sugerują niestosowanie strategii agresywnych, co pozwala na prognozowanie dobrego przystosowania społeczno-emocjonalnego do wymagań sytuacji szkolnych.

